

Скок О.С., к.ю.н.,

викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету

Головешко І.М., студентка

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВБИВСТВО З МОТИВІВ РАСОВОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ ЧИ РЕЛІГІЙНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ

Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості» від 5 листопада 2009 року ч. 2 ст. 115 КК України було доповнено п. 14 «з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості» [1]. Так, чинний КК України передбачає відповідальність за умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, яке карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку, передбаченому п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України (тобто вчиненого з корисливих мотивів).

Сотула О.С. звертає увагу на те, що мотив расової, національної чи релігійної нетерпимості в КК України закріплюється у двох формах: у вигляді кваліфікуючої ознаки статей Особливої частини КК України або у вигляді обставини, що обтяжує кримінальну відповідальність [2].

До першої, науковець відносить злочини проти життя та здоров'я особи, учинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості (п. 14 ч. 2 ст. 115 «Умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості», ч. 2 ст. 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової,

національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого», ч. 2 ст. 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тобто умисне ушкодження, яке не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у ст. 121, але таке, що спричинило тривалий розлад здоров'я або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину, вчинені з метою залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості», ч. 2 ст. 126 «Умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, що мають характер мордування, вчинені групою осіб, або з метою залякування потерпілого чи його близьких, або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості», ч. 2 ст. 127 «Катування, тобто умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або з метою покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості», ч. 2 ст. 129 «Погроза вбивством, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози, вчинене членом організованої групи або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості»); порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (ст. 161 КК України); ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 ЕЕ України).

До другої - вчинення злочину на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату як однієї з обставин, які обтяжують покарання (п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України).

Безпосереднім об'єктом будь-якого вбивства є життя людини. КК України захищає життя кожної людини незалежно від її соціального стану, національності, громадянства, віку, стану здоров'я, суспільно-моральної характеристики та інших ознак. Життя - динамічний стан організму людини, який полягає у неперервності процесів обміну матерією та енергією з оточуючим середовищем. Проявами життя людини, зокрема, є: дихання, рух, збудливість, мислення і спілкування, харчування, виділення, розмноження, ріст. Початком життя людини є час фізіологічних пологів, а кінцевим моментом життя - час настання незворотної смерті [3].

Наказом МОЗ України № 821 від 23 вересня 2013 року визначено діагностичні критерії смерті мозку та процедуру констатації моменту смерті людини. Так, процедура констатації моменту смерті людини - сукупність дій та умов (термін спостереження, умови для встановлення діагнозу смерті мозку) медичного характеру, що є обов'язковими при визначенні моменту смерті людини на підставі діагностичних критеріїв смерті мозку. Смерть мозку - повна і незворотна втрата головним мозком людини всіх його функцій, що реєструється на фоні працюючого серця та примусової вентиляції легень [4].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 115 КК України, характеризується: 1) діянням - посяганням на життя іншої особи; 2) наслідками у вигляді незворотної смерті потерпілого; 3) причинно-наслідковим зв'язком між вказаними діянням та наслідками; 4) факультативними ознаками (місце, час, спосіб, знаряддя, засоби, обстановка вчинення вбивства) [3].

Суб'єктом цього вбивства є осудна особа, яка до вчинення злочину досягла 14-річного віку. Суб'єктивна сторона умисного вбивства характеризується виною у формі умислу. Мотив і мета злочину та емоційний стан суб'єкта підлягають з'ясуванню, оскільки у ряді випадків вони впливають на кваліфікацію умисного вбивства [3].

Смерть людині може бути заподіяна будь-якими способами: постріл із вогнепальної зброї або нанесення удару холодною зброєю у життєво важливі органи; задушення; утоплення; повішення; отруєння; використання радіоактивних матеріалів, електричного струму, вибухових речовин, низької чи високої температур тощо. Способом заподіяння смерті людині може бути і психічний вплив (переляк), коли винний, наприклад, знаючи про невиліковну серцеву хворобу людини, вчиняє такі дії з умислом на позбавлення її життя [3].

Пазинич Т.А. зазначає, що на початковому етапі розслідування під час прийняття рішення про відкриття провадження про вбивство дуже рідко є дані, які вказують на специфічний мотив вчинення цього злочину, тому первинно слід кваліфікувати такі факти за ч. 1 ст. 115 КК України, або за іншими частинами. Для встановлення ж спеціального мотиву нетерпимості необхідно на подальшому етапі провести комплекс відповідних слідчих (розшукових) та організаційних дій, а потім додатково кваліфікувати вбивство за ознакою п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України [5].

Таким чином, можна зазначити, що основною метою досліджуваного злочину є прагнення злочинця вчинити фізичну розправу з потерпілим, що безпосереднім чином пов'язано із його расовою, національною чи релігійною приналежністю. Варто підтримати наукову позицію Савченка А.В., який зазначає, що релігійна ненависть може стати мотивом до вчинення умисного вбивства особи, що не сповідає жодної релігії, а також атеїста [6].

Також, варто звернути увагу, що Верховний Суд України, надаючи аналіз положень законопроектів № 2281 від 27 березня 2008 року та 2281-1 від 28 березня 2008 року акцентував увагу на тому, що Україна, на відміну від деяких інших держав, не є державою, де прояви расизму, шовінізму, ксенофобії, антисемітизму стали поширеним, масовим і загрозливим явищем. Тому логічним кроком держави у цій сфері суспільного життя має бути створення та вдосконалення правових механізмів регулятивного характеру, спрямованих на забезпечення рівності прав усіх людей, незалежно від раси, національності чи віросповідання, на реалізацію закріплених Конституцією та законами України

прав та свобод людини і громадянина. Криміналізація (декриміналізація) певних діянь і вдосконалення чинних норм про кримінальну відповідальність мають здійснюватися, зокрема, на базі ґрунтовного аналізу статистичних даних про вчинення таких діянь, кримінологічних досліджень причин та умов, що їм сприяють.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості: Закон України від 05 листопада 2009 р. № 1707-17 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1707-17>. - Заголовок з екрана.
2. Сотула О.С. Умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості: компаративіське дослідження / О.С. Сотула // Право і суспільство. – № 3. – Ч. 2. – 2016. – С. 189-193.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка - 7-ме вид., переробл. та до- пов - К.: Юридична думка, 2010 – 1288 с.
4. Про встановлення діагностичних критеріїв смерті мозку та процедури констатації моменту смерті людини: Наказ МОЗ України від 23 вересня 2013 р. № 821 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1757-13/print>. - Заголовок з екрана.
5. Пазинич Т.А. Основні положення розслідування вбивств, що вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості / Т.А. Позинич // Науковий вісник публічного та приватного права. - № 4. – 2016. – С. 140-147.
6. А.В. Савченко Вплив мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості на кваліфікацію злочинів / А.В. Савченко // Вісник Академії адвокатури України. – № 17. – 2010. – С. 174-177.